

Ežen Jonesko

ELEGIJE ZA MALA BIĆA

MOLITVA

Malo sunce, Bože,
Za moju dušu.

Gospode, ja sam list,
Ja sam orah,

Uplašena žaba,
Ranjeni vrabac.

Ukrali su mi sva gnezda.
Sustigle su me sve pračke.

Mali Bože, uzvisi me,

I učini da budem srećan
Poput volova sa rogovima nevinim,
Poput pasa sa očima anđeoskim,
Poput lokvanja,
Poput kamena – prijatelja.

UMORNI ČOVEK

Neko je otkidao od njega
Pomalo.

Ostavio ga obezbojenog
I potresenog.

U čudu se tražio
Ali, nije se ponovo našao.

Iz njega je narastalo zlo
Sve dok ga nije obavilo.

Umorni čovek
Prepustio se sudbini.

DEVOJKA JE VIDELA ANĐELE

Dok je još bila kod nas, devojka je videla anđele.
Ali to nisu bili anđeli!
Ko još vidi anđele!
O, voštana lutka!
Pop klima glavom,
Mali crni pas laje li laje,
Žena u žalosti viče
Dok jedan ozbiljan gospodin dlanom skriva lice
Kad vide voštanu lutku,
Zabi glavu u dlanove
Kad vide voštanu lutku.
Belo, belo, belo.
Ne verujem u anđele
Ni ti?
Ni ti?
Dok je još bila kod nas, devojka je govorila sa anđelima.

ZEMLJA OD KARTONA I VATE

U toj zemlji ne razlikuje se kamen
Od ptice ili duše:
Od vate su i od kartona.

Ko želi nek izvadi dušu
I stavi je sa strane
I nek je posmatra kao strano biće:
Video sam duhove drveća, ptica, ljudi.

Ljudi–lutke pevaju nemu molitvu:
Njihov Gospod Bog nosi belu bradu.
Ljudi–lutke i duše od vate!
Osmesi od testa!
Drveće od gume!
Oči nevine i oštre.

Boje su blede, ne vrište.
Prostor od dva kubna metra.
Vatra je crvena marama, u ruku da je uzmeš.
Ovu zemlju po kartonu našvrjlalo je dete.
Dete sanja: ne budi ga.

ISTRGAO SE VAPAJ

Vapaj iz očiju istrkao se,
Iz očiju istrkao se.

Da je tražim: gde?

U vodama, u zemlji, među zvezdama
U našem je svetu nema.

A ni pored krsta
Ni tela.

ELEGIJA

Zaplačimo, prijatelju:
Jedna suza nek bude za list žuti,
Jedna za precvalu ružu,
Jedna za mrtvu devojkicu,
Jedna za svakog čoveka bol.

Jedna suza za svaki kamen,
Za svako drvo,
Za svaku zvezdu
I za Ideal.

Beskrajne su duše, kamenje.
Strah me je da hodam: da ih ne zgazim.

ELEGIJA ZA MALA BIĆA

Ovde je nekada bio krevet
Deteta koje beše odneto
U kutiji za lutke
U park, zemlju i kamenje.

Od tada, u svom mračnom uglu
Olovni vojnici stoje nemo
Skamenjeni pored truba

Misleći o bitkama
I zamišljenim pobedama.

Ekspresni limeni voz
U maloj stanici od kartona
Zarđao je od nostalgije
Dok u vagončiću
Spava putnik liliputanac.

Lagano, u krotkom obojenom drvenom konju,
Njegova misao rže
I nemo plače dvorska luda
Obezbojeni arlekin.

SMRT LUTKE

Umrla je od upale pluća
Lutka, voštana madona.

Oko jastuka okupile se lutke,
Ukočena pogleda, staklenog plača.

Kartonska crkva za patuljke
Plače zvonima jetkim i malim.
Kartonski sanduk spreman je,
Na papirni put krenula je pratnja

Drveni konj i mrtvačka kola od čokolade,
Pop s bradom od vate,
Arlekin u bizarnom odelu
I starija sestra madone.

Arlekinu zaostalom na putu
Otpadoše trice sa lakta.

I jedva još čuje
odjeke zvona ugaslog zvuka.

MALA ELEGIJA

Krenuo na belom konju
Dečak sa plavom kosom, svetlom u očima
I dušom od srebra.

Oplakuju ga bez glasa,
U sobi sa malim krevetom,
Tri lutke od porcelana,
Tri lutke od porcelana.

Krenula na belom konju
Devojka obraza bleđih,
Sa životom u očima vlažnim
I sa smrću u osušenom telu.

Tuguju za njom
Ruže, bele i rumene,
Ruže, bele i rumene.

BELI BOŽURI

Osetio sam božure kad mru!
Klonulih putira, plaču bele laticice!
Suznom dušom, o, kako umiru božuri:
Rušio se život, laticu po laticu.

Shvatio sam vašu bol,
Cveće belo,
Cveće čedno,
Cveće tužno...

Sa svakom laticom, osećao sam kako umire san
I kako plaču u meni
Beli cvetovi ljubavi...

*(Književni časopis gimnazije »Sv. Sava«, godina I, br. 7, 25.
decembar 1927, str. 2)*

DRVEĆE

S jeseni, drveće urla od bola!
Zastrašujuće veliko, prazno, crno,
Poput palih anđela što proklinju nebesa.

Jesi li čuo kako s jeseni sve drveće urla?

Koji li im je to arhangel,
Zastrašujuć i nevidljiv,
Od Gospoda poslat,
Počupao nežna tela sa grana?

Drveće urliče, moćnih ruku raširenih
Ka Nebu koje ne mogu doseći,
Smožditi, razoriti...
Drveće s jeseni, pobunjeni anđeli...

(Književni časopis gimnazije »Sv. Sava«, god. I, br. 7, 25. decembar 1927, str. 2)

DETE I ZVONA

Zašto zvone zvona, majko,
U ovoj hladnoj božićnoj noći?
Na svom jeziku, svojim gvozdenim glasom,
Znaš li, majko, šta kažu?

Da li je to priča, majko, neshvatljiva,
Izgubljena u vremenu drevnom?

Da li je bajka o Ileani prekrasnoj?
O Crvenom Zmaju, zlom i surovom?

»Ding! Dong! Čuješ li njihov smeh? Čuješ li njihov plač?

Čuješ li kako se uzdižu tiho?

»Ding! Dong!« O, draga majko, šta kažu kad
nam pevaju na jeziku svome?

(Književni časopis gimnazije »Sv. Sava«, god. I, br. 1, 10. mart 1927, str. 2)

GROTESKNE ELEGIJE

LJUBAVNA PESMA

Njeno lice, kao bajka;
Njen nos od kartona;
Usta su joj okićena
Ružnim zubima od čokolade.

Grudi, šibice vrh,
Telo kao ranjeni stub,
I glupa i kratkoviđa;

U dugom nosu se gubi
Jadna cura, jadna cura,
Baš je ogorčena.

ELEGIJA

Jaoj, još uvek sam
Na zemlji.

Nebo je mreža:
Da prođem, ne pušta me.

Stojim i saginjem se
Daleko od vas.

Stojim i plačem,
Na dvoje se lomim.

Stojim i jecam
Zovem vas, zovem.

O, moj pretihi glas,
Kako do vas da dopre.

II

Srce je rana,
Prijatelju, što boli.

Prošao je ulicom
Čovek bolestan i bled:
Za njegove suze, duša bejaše bokal.

Vrbe su plakale
suzama teškim, metalnim:
o, njihove suze ugnězdiše se u meni
i sada me pritišću.

Na nebu su moje suze bile, male,
I jedna suza veća,
A ja nisam znao: da l' je to nebo što ogleda
Ono što je u meni, ili je to moja misao
U ogledalu?

Prijatelju, shvataš li
Ja plakati moram.

*(Književni časopis gimnazije »Sv. Sava«, god. I, br. 8, 8. februar
1928, str. 2)*

(S rumunskog prevela Daniela Popov)

EŽEN JONESKO rođen je novembra 1909. u Slatini (Rumunija), od oca Rumuna i majke Francuskinje. Detinjstvo je proveo u Parizu.

Godine 1925. vraća se u Bukurešt gde pohađa gimnaziju "Sv. Sava" i upisuje se na studije francuske književnosti. U Francusku se vraća 1936. Jonesko piše poeziju i književnu kritiku sve do 1950. godine, a tek potom objavljuje i drame, koje su ga proslavile kao rodonačelnika teatra apsurdna i kao jednu od najznačajnijih figura u istoriji avangardnog pozorišta uopšte. Čitavog života bio je protivnik političke tiranije i žestoki borac za ljudska prava. Militantni antikomunista, iz egzila u Parizu vodio je dugogodišnju kampanju protiv režima tadašnjeg rumunskog predsednika Nikolaja Čaušeskua, koji je zabranio veliki broj njegovih drama.

Poezija pripada najranijem periodu Joneskovog stvaralaštva. Prve pesme objavljuje u književnom časopisu gimnazije »Sv. Sava« u rumunskoj prestonici. Ove pesme su objavljene u veoma malom tiražu u Rumuniji, a vremenom je na njih skoro potpuno zaboravljeno, te su ostale nepoznate široj čitalačkoj publici.

Za ciklus njegovih pesama Elegije za mala bića rečeno je i to da predstavljaju tek »minornu poeziju«. Ovakvu opasku je rumunski književni kritičar Jon Vartik ocenio kao »banalnost koja je posledica opuštenog čitanja nekog suvog i odraslog, suviše odraslog, čitaoca«. Poetski svet stvaran za »mala bića«, ima upravo takav, pomalo infantilni ton, a slika, da je stvarana kičicom, bila bi nalik dečjem crtežu. Ono što obeležava celokupan ciklus Elegija jesu likovi i svet predmeta koji kao da su poispadali iz stare kutije sa dečjim igračkama, ili pak, iz arsenala marioneta u pozorištu lutaka. To su lutke-ljudi, obezbojeni arlekin, pop sa bradom od vate, limeni voz, drveni konjić, olovni vojnici, mala crkva od kartona, putnik-liliputanac...

Noseći sve vreme, negde u podsvesti, čuvenu frazu Martina Lutera, po kome čitav univerzum nije ništa drugo do veliki »teatar Božijih lutaka«, Jonesko je prihvatio upravo takvu ulogu »Božijeg lakrdijaša«, koja je vremenom prerasla u metafizičko lakrdijaštvo, jasno iskazano u njegovim kasnijim dramama. Ovakvo stanovište je posebno vidljivo i u njegovoj izjavi: »Prihvatam da budem marioneta. Prihvatam komedijaštvo. Prihvatam metafizičko komedijaštvo kao suštinu svoga bića« ...

Među najpoznatijim dramskim ostvarenjima Ežena Joneska su Čelava pevačica, Engleski bez profesora, Nosorog, koja su izvođena na mnogim svetskim jezicima, pa tako i na srpskom, dok je njegova poezija, po našim saznanjima, još nepoznata našoj čitalačkoj publici.

Umro je marta 1994.

D. P.